

Таким чином, в Україні використання інструментів штучного інтелекту сьогодні сприймається як інфраструктура стійкості, що дозволяє освітній системі функціонувати навіть за умов фізичної руйнації шкіл та університетів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Osváth E., Rézműves Z. AI for Language Teachers. National Geographic Learning. 2023. 128 p.
2. Dale J. The AI-Powered Language Classroom. Independent Publishing / Joe Dale Consulting. 2024. 115 p.
3. Using AI in the Language Classroom ed. by K. Heuschert, R. Stannard. Pavilion Publishing and Media. 2024. 160 p.
4. Вплив інструментів штучного інтелекту на вивчення англійської мови. *Науковий вісник : зб. наук. пр.* 2025. № 2. С. 45–52.
5. Про схвалення Стратегії цифровізації освіти і науки на період до 2027 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2024–2027 роках: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 лют. 2024 р. № 473. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/473-2024-%D1%80> (дата звернення: 05.05.2026).

ІЛЬЧЕНКО Анна

доктор філософії (педагогіка вищої освіти)

доцент кафедри мовної підготовки

Інституту Військово-морських Сил

Національного Університету «Одеська Морська Академія»

<https://orcid.org/0000-0002-5563-3353>

КІБЕРБЕЗПЕКА ТА ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ШІ В СИСТЕМІ ВІЙСЬКОВОЇ МОВНОЇ ОСВІТИ

Сучасна трансформація збройних сил нерозривно пов'язана з впровадженням цифрових технологій. В умовах інтенсивної інтеграції до євроатлантичного безпекового простору та необхідності досягнення взаємосумісності з підрозділами країн-партнерів, система військової мовної

освіти зазнає кардинальних змін [6]. Використання штучного інтелекту (ШІ) – від великих мовних моделей (LLM) для генерації навчальних сценаріїв до систем адаптивного тестування за стандартом STANAG 6001 – відкриває безпрецедентні можливості для інтенсифікації підготовки особового складу в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання [2]. Однак ця технологічна еволюція несе в собі глибокі ризики. Збалансування інноваційного потенціалу ШІ з жорсткими вимогами кібербезпеки та етичними імперативами стає одним із найважливіших завдань сучасної військової педагогіки та оборонного менеджменту [3].

Кібернетичні виклики: від витоку даних до вразливості моделей

Інтеграція ШІ у військові освітні платформи створює нові вектори для кібератак. Найбільш очевидною загрозою є порушення конфіденційності даних. Військовослужбовці, взаємодіючи з мовними тренажерами або чат-ботами, можуть несвідомо вводити в систему чутливу інформацію: деталі свого підрозділу, специфічний тактичний жаргон, геолокаційні дані або інформацію про поточні операційні завдання [1]. Використання комерційних, хмарних систем ШІ без належної ізоляції контуру становить пряму загрозу витоку оперативної інформації, що вимагає впровадження спеціалізованих методів і стратегій кібербезпеки [5].

Іншим критичним кібернетичним ризиком є "отруєння даних". Зловмисники можуть цілеспрямовано модифікувати навчальні вибірки, на яких тренуються алгоритми ШІ, що є серйозним викликом для безпечного використання таких систем у галузі оборони [3]. У контексті військової лінгвістики це може призвести до того, що система почне генерувати хибні переклади критично важливої радіообмінної термінології або спотворювати шаблони бойових наказів, провокуючи помилки координації на полі бою.

Етичний вимір: "Галюцинації" ШІ та ціна лінгвістичної помилки

Окрім технічних загроз, глобальні ризики використання керованих ШІ чат-ботів охоплюють низку складних етичних та когнітивних питань, що безпосередньо впливають на якість підготовки особового складу [1]. Однією з

найбільш деструктивних проблем є феномен «галюцинацій» нейромерж – здатність алгоритмів генерувати контекстуально правдоподібну, але фактично хибну або вигадану інформацію. У цивільному секторі така помилка може бути лише прикорм інцидентом, проте у військовій сфері лінгвістичні неточності стають критичними. Зокрема, викривлення специфічної термінології під час відпрацювання процедур медичної евакуації (MEDEVAC), виклику артилерійської підтримки (Call for Fire) або координації авіаційних ударів є абсолютно неприпустимими. Такі помилки не лише дезорієнтують майбутніх фахівців, а й фактично нівелюють позитивні результати впровадження цифрових інновацій, створюючи хибну базу професійних знань [6].

Глибший аналіз виявляє серйозну етичну дилему, пов'язану з ефектом «автоматизованого упередження» (Automation Bias) – схильністю військовослужбовців до надмірної довіри алгоритмічним системам [3]. В умовах інтенсивного навчання здобувачі освіти часто схильні сприймати відповіді ШІ як абсолютну, верифіковану істину. Це призводить до поступової деградації навичок критичного мислення: замість аналізу структури речення чи правильності вживання військового терміна, курсант зникає до пасивного споживання автоматизованого контенту. Як наслідок, втрачається здатність до самостійного виявлення логічних чи змістовних помилок, що в реальній оперативній обстановці може мати фатальні наслідки [1].

З огляду на це, критично важливим стає перехід від повної автоматизації до моделі доповненого інтелекту. Виникає нагальна потреба в обов'язковому законодавчому та методичному закріпленні принципу «Людина в контурі управління» (Human-in-the-Loop). У цій системі ШІ виконує роль потужного асистента, тоді як викладач-офіцер або інструктор виступає в ролі фінального верифікатора та етичного арбітра навчального контенту [2]. Тільки такий підхід дозволяє використовувати переваги сучасних технологій та штучного інтелекту без втрати контролю над змістовною точністю та безпекою військової освіти [3]. Крім того, етичний контроль дозволяє запобігти «алгоритмічній дискримінації», коли ШІ може некоректно інтерпретувати акценти чи діалекти

військовослужбовців під час автоматизованого оцінювання мовних навичок, забезпечуючи справедливість навчального процесу [4].

Проблема алгоритмічної упередженості та оцінювання

Ще один вагомий етичний аспект стосується автоматизації оцінювання мовних компетенцій. Використання ШІ для визначення рівня володіння іноземною мовою (зокрема, оцінка усного мовлення на відповідність рівням СМП згідно зі стандартом STANAG 6001) критично залежить від надійності технологій та сервісів розпізнавання голосової інформації [4]. Проте на практиці алгоритми часто демонструють так звану «алгоритмічну упередженість». Моделі, натреновані на ідеальних вибірках, можуть систематично занижувати оцінки військовослужбовцям через їхній специфічний регіональний акцент, особливості дикції або через технічні недоліки самих платформ розпізнавання голосу, особливо в умовах фонових шумів чи психологічного стресу [4], [5]. Така ситуація не лише порушує принципи рівності та об'єктивності, а й може стати серйозною перепорою для кар'єрного просування офіцерів, чия професійна атестація напряму залежить від результатів мовного тестування.

Крім того, надмірна цифровізація призводить до небезпечної деперсоналізації навчального процесу. Це позбавляє здобувачів можливості розвивати емоційний інтелект та засвоювати тонкий культурний контекст, який здатний передати лише живий викладач через безпосередню взаємодію. Варто пам'ятати, що справжня взаємосумісність у межах коаліційних сил – це не лише механічне знання термінологічного словника, а й глибоке розуміння менталітету, традицій та етики союзників [6]. Використання виключно машинних інтерфейсів створює ризик формування «стерильних» лінгвістичних навичок, відірваних від реальних соціокультурних особливостей військової служби в міжнародному середовищі [3]. Таким чином, цифрові інструменти мають доповнювати, а не замінювати живий інтелектуальний обмін, забезпечуючи комплексний підхід до формування професійної ідентичності військового лінгвіста [6].

Висновок

Цифровізація військової мовної підготовки за допомогою ШІ є невідворотною тенденцією, яка значно підвищує ефективність засвоєння матеріалу [6]. Проте цей процес не може відбуватися стихійно. Безпечна інтеграція інновацій вимагає створення ізольованих, захищених оборонних LLM-моделей та постійного вдосконалення методів кібербезпеки засобами самого ШІ [5]. З етичної точки зору, ШІ має розглядатися виключно як інструмент-асистент, а не як автономний замітник викладача [2]. Лише за умови розробки суворих відомчих протоколів кібергігієни та врахування всіх викликів, використання ШІ дозволить сформувати високопрофесійний кадровий резерв Збройних Сил [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Білан І. А. "Глобальні ризики використання чат-ботів, керованих штучним інтелектом." *Інформація і право* 3 (50) (2024): 147-161.
2. Вікторова Л. "Перспективи застосування сучасних технологій та штучного інтелекту у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання." *Актуальні питання гуманітарних наук* 2.35 (2021): 180-186.
3. Гмиря В. "Розділ III. Переваги та виклики використання штучного інтелекту у галузі оборони." *Штучний інтелект у науці: монографія* (2025): 44-59.
4. Іосіфов Є, Соколов В. "Порівняльний аналіз методів, технологій, сервісів та платформ для розпізнавання голосової інформації в системах забезпечення інформаційної безпеки." *Електронне фахове наукове видання «Кібербезпека: освіта, наука, техніка»* 1.25 (2024): 468-486.
5. Лунгол О. "Огляд методів та стратегій кібербезпеки засобами штучного інтелекту." *Електронне фахове наукове видання «Кібербезпека: освіта, наука, техніка»* 1.25 (2024): 379-389.
6. Суслов В. "Цифрові інновації у мовній підготовці військових фахівців: огляд результатів впровадження та перспектив." *Збірник наукових праць "Військова освіта"* (2025): 209-231.